

SEPARAȚIE/ECHILIBRU DE PUTERI ÎN ACTUALA CONSTITUȚIE A ROMÂNIEI

Maria Cătălina MOISESCU*

Separation/Balance of Powers in the Present Romanian Constitution

Abstract: The concept related to the separation/balance of powers, although a *sine qua non condition*, is not yet fully met in the Romanian society. In order to understand this statement it is necessary to go back to ancient philosophies in an attempt to expand the concept of power in relation with theoretical explanations and complement it by offering empirical information. Transition and post-transition in Romania provided the micro-laboratory that enabled us to observe how constitutionalism has been reinterpreted. Nevertheless, in order to strengthen the democratic system it is essential to make the necessary constitutional changes whether it is the tension between the President and the Prime-Minister, the debates regarding the bicameral Parliament or the overlap between the functions of the two Chambers of the Parliament.

Keywords: Romania, constitution, separation/balance of powers.

Constituționalismul dezvoltat în România de la momentul Constituției de la 1866 până la actuala lege- Constituția României din 1991, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003 și publicată în Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003¹ – a cunoscut o serie de modificări atât a valorilor constituționale, cât și a regimurilor politice pe care le-a propus. În arhitectura instituțională pe care o fundamentează actuala Constituție se pot distinge principiul separării puterilor în stat și echilibrul puterilor, valori recunoscute încă din secolele XVII- XVIII. Puterea executivă, legislativă și judecătorească își asumă astfel statutul de puteri centrale în cadrul comunității politice moderne care aspiră la construirea unui regim democratic viabil. Guvernarea are nevoie de separarea puterilor pentru că, spunea Montesquieu în *L'esprit de lois*, « *le pouvoir arrête le pouvoir* ».²

Subiectul propus spre dezbatere este separația și echilibrul puterilor în stat în contextul Constituției României. Voi începe prin a afirma că principiul separației puterilor în stat și a echilibrului acestora, deși o temă îndelung discutată, se reclamă în societatea românească contemporană drept o condiție

* Masterand la Facultatea de Științe Politice (Universitatea din București, secția Relații Internaționale); Masterand la Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, secția Securitate și Apărare.

¹ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007

² *Puterea oprește puterea* în MONTESQUIEU, *L'esprit de lois*, Librairie Larousse, Paris, 1934

necesară și care nu este încă pe deplin îndeplinită, în vederea consolidării regimului democratic românesc și a construirii « unui regim politic întemeiat pe libertate politică ».³ Este de preferat o separație totală a puterilor în vederea construirii unui regim democratic consolidat în România sau este preferabil mai degrabă echilibrul instituțional și cooperarea la nivelul instituțiilor ?

Care este cadrul teoretic în care conceptul *separației puterilor în stat* prinde contur și se definește ca principiu fondator al unui guvernământ în care cele trei puteri - executivă, legislativă și judecătorească- se controlează una pe cealaltă? Care este evoluția constituțională a României și cum conturează constituțiile *principiul separației puterilor în stat*? Cum s-a raportat revizuirea Constituției din 2003 la acest principiu ? Cum se prezintă puterea executivă, legislativă și judecătorească în contextul legii fundamentale actuale? Care este statutul separației/egalității puterilor în societatea contemporană?

Acestea sunt interogațiile la care se urmărește gășirea unor răspunsuri valabile decupate din cercetarea unor texte elaborate în perioade diferite. Am alăturat unui document oficial precum este cazul Constituției României din 1991 și revizuită în 2003, material cu o pondere deosebită- o paletă de studii care să susțină definirea principalelor concepte dar și conturarea constituționalismului românesc: studii ale lui Cristian Preda (*Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*) Ioan Stanomir (*În jurul Constituției, practică politică și arhitectură legală*), Daniei Barbu (*Republica absentă*) dar și reflecții internaționale precum cele ale Prof. Univ. Dr. Guy Carcassonne. Cu scopul de a construi o expunere actuală am coroborat aceste texte scrise de politologi și experți în drept constituțional cu participarea la conferințe pe teme constituționale precum și cu raportarea la dicuțiile pe această temă din presa românească.

Am pornit această cercetare de la ideea că în prima parte a studiului este necesară identificarea și explicarea conceptelor cheie ale cercetării: *separarea puterilor, constituție, puterea executivă, legislativă și judecătorească* iar pe un palier secund am încercat o trecere în revistă a legilor fundamentale ale României din 1866 până astăzi. În partea a doua am acordat o atenție particulară organizării și funcționării autorităților publice, a separației/echilibrului puterilor în actuala Constituție a României. Nu puteam încheia fără a face referire la două evenimente recente- în deplin acord cu tema propusă. Este vorba, în primul rând, de conferința internațională « Regimuri constituționale din Uniunea Europeană », care a avut loc la Palatul Parlamentului pe data de 13 octombrie 2008 iar în al doilea rând, mă voi raporta la un eveniment mult mai apropiat de data redactării acestui eseu și anume prezentarea *Raportului Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept* (14 ianuarie 2008). Sintetizând, în această cercetare mi-am propus să ofer o

³ *Raport al Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept*, p. 8, accesibil pe site-ul http://www.ziare.com/Stanomir_a_prezentat_Raportul_Comisiei_prezidentiale_de_analiza_a_Constitutiei-612955.html, consultat pe data de 17 ianuarie 2008

perspectivă asupra statutului puterii executive, legislative și judecătorești în contextul Constituției actuale a României.

Asupra problematicii separației puterilor în stat au fost formulate numeroase puncte de vedere.

Cum poate fi explicat conceptul *separației puterilor în stat*? Printre filozofii care au discutat acest subiect s-au numărat Locke și Montesquieu. Locke dedică capitolul al XII-lea din *Al doilea tratat despre cărmuire* prezentării celor trei puteri, respectiv: puterea legislativă, executivă și federativă. Puterea legislativă (care stabilește reguli ce trebuie respectate) îi reprezintă pe cei care compun societatea. Această putere poate acționa doar prin prisma legilor existente și doar pentru *binele public*. Puterea executivă- care garantează executarea legilor- și puterea federativă- căreia îi revine securitatea societății- sunt subordonate puterii legislative. În timp ce nu este necesar ca puterea legislativă să funcționeze neîntrerupt, puterea executivă este *constantă* iar scopul său este de a limita abuzurile celor care dețin puterea legislativă.. Puterea federativă este garantul securității societății în relațiile sale cu celelalte comunități. Acestei puteri îi aparține decizia de a declara război, de a încheia pacea sau de a semna tratate.⁴ În acest context, meritul lui Locke este de „a accepta simultan suveranitatea și dreptul la rezistență în vederea construirii unui guvernământ limitat.”⁵ Referindu-se tot la problematica separației puterilor în stat, Montesquieu raportându-se la *constituția* engleză, a formulat teza conform căreia puterea nu trebuie concentrată în mâinile unui singur individ pentru că „în momentul în care puterea legislativă se confundă cu puterea executivă nu se mai poate vorbi despre libertate.”⁶ Montesquieu susține că puterea legislativă trebuie să dețină funcția de a controla în ce măsură puterea executivă pune în aplicare legile adoptate. În ceea ce privește puterea executivă, aceasta trebuie să „ fie exercitată de un monarh deoarece această parte a guvernării este mai bine administrată de o singură persoană decât de mai mulți.”⁷ Puterea judecătorească funcționează doar atâta timp cât este nevoie iar judecătorii sunt persoane alese din rândurile poporului. Conceptul de *separație a puterilor în stat* este fundamental pentru construirea societăților moderne fie că prin el se înțelege *controlul concomitent al puterilor* fie că se înțelege *puterea care oprește puterea*.

Constituția este legea fundamentală a unui stat. Cuvântul „constituție” provine din latinescul *constituere* care înseamnă „a institui” sau „a fonda”. Acest sens însă „nu mai are de a face cu cel avut (...) în Antichitate când desemna

⁴ LOCKE, John, “Traité du Gouvernement civil”, Calixte Volland, Paris, [1802], pp.273-274

⁵ RAYNAUD, Philippe et RIALS, Stéphane, “ Dictionnaire de la philosophie politique”, Presses Universitaires de France, Paris, 1998, p. 355

⁶ MONTESQUIEU, “« L’esprit de lois », Librairie Larousse, Paris, 1934, livre XI, chapitre VI, p. 129

⁷ *Ibidem*, p. 133

deciziile promulgate de împărat”⁸ așa cum semnaleză Giovanni Sartori. În epoca modernă termenul definește „o structură a societății politice, organizată prin intermediul și pe baza legii pentru a limita exercitarea arbitrară a puterii și pentru a impune legea.”⁹ Pentru a obține o imagine clară a principiului separației și echilibrului puterilor în stat în constituționalismului românesc și cu precădere în Constituția din 1991, este necesară o scurtă incursiune în vederea identificării Constituțiilor adoptate în România începând cu 1866 și a modului în care se reflectă principiul separației și a echilibrului puterilor în stat în aceste legi fundamentale. Constituția este „un element esențial în ordinea desemnării unui contur al democrației liberale (...); dar și un ansamblu de reguli ce organizează jocul politic, articulând un sistem în care rolul principal îl au instituțiile și actorii politici.”¹⁰ În acest mod, rolul Constituției se reclamă ca unul deosebit de important în orice societate. Constituția este, în același timp și garantul unității și a patriotismului „purtătoarea unui potențial simbolic prin intermediul căruia se produce legătura, atât de delicată, pe care o putem recunoaște și defini ca patriotism.”¹¹ Explicând-o în acest mod, Constituția devine un element definitoriu al societății moderne.

Între 1866 și 2008 România a cunoscut șapte legi fundamentale. „Dintr-o perspectivă cronologică mai amplă, România ca și mare parte din țările din estul Europei, se distinge printr-o adoptare tardivă a principiului separării puterilor în stat (...) Din punct de vedere istoric, originea acestui principiu este legată de textul Regulamentelor Organice”¹² Constituția de la 1866 a fost fabricată după modelul celei belgiene din 1831, model atractiv pentru România din motive simbolice, juridice și constituționale având în vedere că Belgia din acele timpuri se bucura de prestigiu pe plan european. Textul consacra principiul bicameralismului inegalitar; puterea legislativă era reprezentată atât de Parlament cât și de rege (art. 32) iar cea executivă îi aparținea tot monarhului (art. 35). Interpretarea coroborată a acestor articole conduce la schițarea poziției speciale deținute de Domn/Rege în eșafodajul constituțional.¹³ „ Deși precizat de

⁸ PREDĂ, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p. 18

⁹ SARTORI, Giovanni, *Elementi di politica*, Il Mulino, Bologna, 1995, pp.13-14, 23 în PREDĂ, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p. 18

¹⁰ *Raport al Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept*, p. 11, accesibil pe site-ul http://www.ziare.com/Stanomir_a_prezentat_Raportul_Comisiei_prezidentiale_de_analiza_a_Constitutiei-612955.html, consultat pe data de 17 ianuarie 2008

¹¹ STANOMIR, Ioan, *În jurul Constituției, practică politică și arhitectură legală*, colecția „Timpul Prezent”, Editura Universității din București, București, 2006

¹² PREDĂ, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p.46

¹³ STANOMIR, Ioan, *Libertate, Lege și Drept. O istorie a constituționalismului românesc*, Polirom, Iași, 2005, p.69

articolele 35, 36 și 37, principiul separației puterilor în stat era anulat de preeminența puterii executive încarnate de rege.”¹⁴

Constituției de la 1866 i-a urmat constituția de la 1923 în care rolul monarhului în cadrul puterii executive rămâne deosebit de important. În schimb, Constituția carlistă de la 1938, prezintă o perturbare semnificativă a ceea ce însemna separarea puterilor în stat: „Grație inovației consacrate de articolul 30-regele devenea factorul decisiv al vieții constituționale (...) guvernarea efectivă fiind încredințată suveranului care înceta să se mai limiteze doar la exercitarea unor funcțiuni ceremoniale - întreg echilibrul puterilor statului este afectat prin introducerea unui factor constituțional perturbator, incompatibil cu separația vizată la 1866 și 1923.”¹⁵

Regatul României nu va avea o constituție între septembrie 1940 și 23 august 1944 ci va fi condus de un set de decrete regale. Decretul regal 3072 „oferă regimului o bază constituțională (...) anulând de jure și *de facto* separația puterilor în stat și instituind un nou organ, cel al Conducătorului de Stat”¹⁶ cu puteri depline. Odată cu adoptarea Constituției din 1948, care prevede schimbarea radicală de regim, principiul separării puterilor în stat nu-și mai găsește justificarea. Marea Adunarea Națională devine organul suprem al puterii în Republica Populară Română, iar guvernul este doar o *emanație* a acestei Adunări. Atât Constituția de la 1952 cât și cea de la 1965 vor legitima regimul comunist, un regim care se „întemeiază pe puterea poporului și care va face irelevantă referirea la separația puterilor în stat.”¹⁷

Redescoperirea constituționalismului în perioada post-comunistă este un proces complicat dar fundamental care „se construiește într-un ritm alert, după primele alegeri din 1990.”¹⁸ Constituția României va fi adoptată de către Adunarea Constituantă în noiembrie 1991 și va intra în vigoare în urma referendumului organizat pe data de 8 decembrie 1991. Conform noii Constituții, Parlamentul este bicameral. Este vorba de bicameralism egalitar, Camera Deputaților și Senat, fiind alese în același mod și având aceleași funcții și prerogative. Puterea executivă este reprezentată pe de o parte de Guvern, care este investit de Camerele reunite ale Parlamentului și responsabil în fața acestuia iar pe de altă parte de Președinte care este ales prin vot direct iar printre atribuțiile sale se numără cea de mediator între societate și stat și între autoritățile publice dar și cel de garant al independenței naționale și a unității și

¹⁴ PREDA, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p.20

¹⁵ STANOMIR, Ioan, *Libertate, Lege și Drept. O istorie a constituționalismului românesc*, Polirom, Iași, 2005, pp. 125-126

¹⁶ *Idem*, p.162

¹⁷ STANOMIR, Ioan, *Libertate, Lege și Drept. O istorie a constituționalismului românesc*, Polirom, Iași, 2005, p.227

¹⁸ PREDA, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p.26

de apărător al Constituției. „Regimul constituțional românesc poate fi caracterizat ca unul eclectic, atât prin prisma normelor constituționale care îl articulează cât și prin prisma practicii politice din perioada 1991-2008.”¹⁹

Revenind la problematica principiului separației puterilor în stat, acest principiu este menționat în Comunicatul către țară a Consiliului FSN dar, până la revizuirea din 2003, textul Constituției adoptate în 1991 nu „stipulează în mod expres separația puterilor. De altfel, Constituția de la 1991 nu folosea expresia *puteri ale statului* ci pe cea de *autorități publice*.”²⁰ Statul se organizează după revizuirea din 2003 – „potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească- în cadrul democrației constituționale.”²¹ Cum se prezintă puterea executivă, legislativă și judecătorească în contextul legii fundamentale actuale?

“Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului roman și unica autoritate legiuitoare a țării.”²² Parlamentul României este construit în jurul bicameralismului egalitar : Camera Deputaților și Senat. Cele două Camere sunt alese în același mod și în același timp prin sufragiu universal, egal și direct pe o perioadă de 4 ani. Această arhitectură bicamerală există încă din 1935, deși abandonată în 1945, aceasta este readoptată în 1990. Una dintre rațiunile susținute în favoarea bicameralismului este faptul că o a doua Cameră este în măsură să limiteze posibilul abuz al celeilalte Camere. Ceea ce diferențiază cele două Camere este numărul senatorilor și respectiv al deputaților, număr care se stabilește « prin legea electorală, în raport cu populația țării. »²³ Una dintre temele care planează în jurul ideii de *bicameralism* este faptul că « ultima operațiune de inginerie constituțională nu a reușit să prevină evitarea unui tip de paralelism ce decurge din calificarea alternativă a camerelor drept camere *de decizie și de reflecție*. »²⁴ Observăm astfel o suprapunere clară între atribuțiile celor două Camere, reglementată de artiolul 74 din Constituție. Chiar și procedura de mediere între cele două Camere respecta principiul acestui egalitarism.

Revizuirea din 2003 a modificat acest element : una dintre Camere este sesizată prima iar cealaltă decide. Una dintre temele de dezbatere care a revenit în prim plan este problematica unicameralism/bicameralism. Există numeroase voci care susțin că Senatul are nevoie de individualitate proprie pentru că în caz contrar, existența acestuia nu se mai explică. « Organizarea internă a celor două

¹⁹ *Raport al Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept-*, p. 14, accesibil pe site-ul , consultat pe data de 17 ianuarie 2008

²⁰ PREDA, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p.29

²¹ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITLUL I, Art. 1, alin. 4

²² *Idem*, TITLUL III, Capitolul I, Secțiunea 1, Art. 61, alin. 1

²³ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITLUL III, Capitolul I, Secțiunea 1, Art.62, alin.3

²⁴ STANOMIR, Ioan, *În jurul Constituției, practică politică și arhitectură legală*, colecția „ Timpul Prezent”, Editura Universității din București, București, 2006, p.86

Camere se stabilește printr-un regulament propriu. În ceea ce privește ședințele Camerelor acestea lucrează în ședințe separate dar își desfășoară lucrările în ședințe comune privind anumite aspecte printre care primirea mesajului Președintelui României ; aprobarea bugetului de stat și a bugetului asigurărilor sociale de stat ; declararea stării de război ; numirea Avocatului Poporului.²⁵ Camera Deputaților și Senatul se întâlnesc în două sesiuni ordinare pe an ²⁶ și « în sesiuni extraordinare la cerea Președintelui României, a biroului permanent al fiecărei Camere ori a cel puțin o treime din numărul deputaților sau al senatorilor. »²⁷ Ca reprezentant al puterii legislative, Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare iar membrii săi sunt aleși în în serviciul poporului. Calitatea de deputat sau de senator este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții publice și nici un reprezentant nu poate fi senator și deputat în același timp. Actele juridice pot fi adoptate de cele 2 Camere – legi, hotărâri și moțiuni- doar dacă sunt prezenți majoritatea deputaților și a senatorilor. În ceea ce privește imunitatea parlamentară, deputații și senatorii « nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului. »²⁸ Conform articolului 74 aliniatul 1 din Constituția României, « inițiativa legislativă aparține după caz Guvernului, deputaților, senatorilor sau unui număr de cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot. » Majoritatea legilor adoptate au ca sursă Guvernul, restul fiind propuse de către deputați și senatori. În ceea ce privește procedura de dizolvare a « corpurilor legiuioare, care poate fi activată doar în situații excepționale de profundă și repetată criză guvernamentală. »²⁹ În societatea românească Parlamentul suferă de un anumit deficit de imagine, preeminența executivului fiind recunoscută.

« Constituția actuală a României a consacrat o putere executivă duală, în interiorul căreia echilibrul este realizat prin interacțiunea dintre șeful de stat și șeful de guvern. »³⁰ Legitimitatea șefului de stat contrastează cu legitimitatea primului ministru pentru că în timp ce Președintele este ales direct de către cetățeni, primul ministru este investit de către Parlament. « Președintele României reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării. »³¹ El este, de asemenea, gardianul Constituției și mediator între autoritățile publice și indivizi și între societate și

²⁵ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITULUL III, Capitolul I, Secțiunea 1, Art.65

²⁶ *Idem*, Art.66, alin.1

²⁷ *Idem*, alin.2

²⁸ *Idem*, Secțiunea a 2 a, Art. 72, alin. 1

²⁹ BARBU, Daniel, *Republica absentă. Politică și societate în România postcomunistă*, Nemira, București, 2004, p. 183

³⁰ STANOMIR, Ioan, *Constituționalism și postcomunism, un comentariu al Constituției române*, Editura Universității din București, București, 2005, p.114

³¹ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITULUL III, Capitolul II, Art.80, alin.1

stat. Conform Constituției, Președintele este cel care desemnează primul ministru, devenind astfel și negociatorul majorității parlamentare. În cazul în care există o majoritate absolută după alegeri, va desemna candidatul pentru funcția de prim ministru, membrul partidului care câștigă alegerile; în caz contrar Președintele va numi candidatul după consultări cu partidele parlamentare. Toți prim-miniștrii din perioada 1992-2008 au fost investiți în funcție la recomandarea Președintelui.

Constituția României este la originea conflictului dintre Președinte și Prim-ministru din cauza ambiguității articolelor, problemă care nu a fost rezolvată nici după revizuirea din 2003. Textul Constituției nu spune nimic însă despre relația Președintelui cu membrii Guvernului. Odată cu revizuirea Constituției din 2003, mandatul Președintelui este pe o perioadă de 5 ani. Președintele are puteri limitate. Acesta nu are dreptul să dizolve Camerele sau să demită primul ministru. Dizolvarea Camerelor se poate face doar în situația în care “Parlamentul nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.”³² Perioada în care Președintele poate dizolva Parlamentul este foarte redusă: Camerele pot fi dizolvate o singură dată în cursul unui an³³ și nu pot fi dizolvate în ultimele 6 luni ale mandatului și nici în timpul stării de mobilizare, de război, de asediu sau de urgență.³⁴ Președintele nu prezidează reuniunile Cabinetului, în schimb el poate participa la ședințe la invitația acestuia pe teme precise cum ar fi, de exemplu, securitatea țării. În relația cu Parlamentul, Președintele se bucură de o anumită libertate pentru că poate adresa acestuia mesaje: adresându-se astfel națiunii înșăși. Parlamentul poate, printr-o procedură complicată – pentru înaltă trădare, iresponsabilitate politică, să-l suspende pe Președintele, organizând un referendum prin care cetățenii să revină la votul pe care deja i-l acordaseră. Această funcție îi conferă Parlamentului posibilitatea de a se pronunța asupra activității Președintelui și de a propune demiterea acestuia. Constituția din 1991, revizuită în 2003, acordă Președintelui dreptul de a fi ales doar de două ori.

Cea de a doua parte a executivului este preprezentată de Guvern. « Guvernul, potrivit programului său de guvernare acceptat de Parlament, asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice. »³⁵ Ca și funcția de senator și de deputat, funcția de ministru este incompatibilă cu altă funcție publică, cu excepția celei de deputat sau de senator. Guvernul este instituția care adoptă hotărâri și ordonanțe și răspunde politic numai în fața Parlamentului pentru activitatea sa. Parlamentul controlează Guvernul care este responsabil în fața acestuia pentru activitatea sa,

³² *Idem*, Art. 89, alin.1

³³ *Idem*, alin. 2

³⁴ *Idem*, alin.3

³⁵ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITULUL III, Capitolul III, Art. 102, alin. 1

evitându-se în acest fel orice depășire a atribuțiilor constituționale. Interpretările, moțiunile sau comisiile de anchetă sunt expresia existenței controlului exercitat de către o putere asupra altei puteri. « Guvernul este obligat să răspundă la interpelările inițiate de către deputați sau senatori în condițiile prevăzute de regulamentele celor două Camere ale Parlamentului. »³⁶

Prevederile constituționale referitoare la puterea judecătorească sunt dezvoltate în capitolul al VI-lea a actualei Constituții. Statutul puterii judecătorești este dezvoltat, la nivel constituțional, prin indicarea unor principii și stabilirea unor aspecte purtând asupra organizației concrete a administrării justiției.³⁷ În România, potrivit articolului 124 din Constituție, justiția se exercită în numele legii fiind o instanță unică, imparțială și egală pentru toți. Președintele este cel care numește judecătorii: “nominalizarea judecătorilor din Curtea Supremă de Justiție pe o perioadă de 6 ani de către Președinte a creat, cu precădere în anii nouăzeci, un organ identificat *ab origine* cu o emanație a partidului de la Cotroceni.”³⁸ Funcția de judecător este și ea, incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată cu excepția funcțiilor didactice din învățământ.³⁹ Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție care asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelate instanțe judecătorești dar și prin alte instanțe judecătorești stabilite prin lege.

“Odată cu regimul constituțional de la 1991, România se racorda unui curent inspirat, în dreptul comparat de către Hans Kelsen, imaginând, în vederea controlului general al aplicării Constituției, o jurisdicție specială, curtea constituțională.”⁴⁰ Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției.⁴¹ Judecătorii Curții sunt în număr de nouă și sunt numiți pentru un mandat de 9 ani. Constituția prevede că judecătorii trebuie să fie independenți în exercitarea mandatului și inamovabili pe durata acestuia. Credibilitatea Curții Constituționale este fundamentală având în vedere că aceasta garantează la rândul său chiar credibilitatea legii fundamentale. Printre atribuțiile Curții se numără soluționarea conflictelor juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice, hotărâște asupra excepțiilor de neconstituționalitate privind legile și ordonanțele sau se pronunță asupra constituționalității legilor. În această ordine constituțională ale cărei caracteristici tocmai le-am expus, «echilibrul

³⁶ *Idem*, Art.112, alin.1

³⁷ STANOMIR, Ioan, *Constituționalism și postcomunism, un comentariu al Constituției române*, Editura Universității din București, București, 2005, p. 163

³⁸ PREDA, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p.48

³⁹ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITULUL III, Capitolul VI, Secțiunea 1, Art.125, alin.3

⁴⁰ *Raport al Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept-*, p. 20, accesibil pe site-ul , consultat pe data de 17 ianuarie 2008

⁴¹ *Constituția României*, Monitorul Oficial R.A., București, 2007, TITULUL V, Art.142, alin.1

puterilor este limitat: atât puterea legislativă cât și cea juridică gravitează în sfera de influență a executivului. Lipsa de forță a Parlamentului, dar și colonizarea justiției sunt accentuate de centralizarea politico-administrativă a statului.»⁴²

În această parte a studiului îmi propun să conturez răspunsul la întrebarea formulată la început. “Două pericole trebuie evitate: atotputernicia Parlamentului și atotputernicia puterii executive.”⁴³ Care este statutul separației/egalității puterilor în societatea contemporană? Este de preferat o separație totală a puterilor în vederea construirii unui regim democratic consolidat în România sau este preferabil echilibrul instituțional și cooperarea la nivelul instituțiilor? *Raportul Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept* a ridicat această problemă și a încercat să ofere soluții viabile. *Raportul Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept* propune o serie de soluții care să rezolve o parte din disfuncționalitățile regimului politic românesc actual iar separația puterilor în stat ocupă o poziție centrală în acest demers. Puterea executivă, legislativă și judecătorească conturează peisajul politic românesc dar nu îi oferă elementele necesare construirii unui regim moderat.

Tensiunea existentă în interiorul puterii executive este rezultatul contradicției între atribuțiile Președintelui și cele ale Primului ministru. În timp ce articolul 80 din Constituția României oferă Președintelui un statut foarte important în interiorul statului, următoarele articole îi stabilesc acestuia atribuții concrete. „Partajarea atribuțiilor conduce în mod natural la confruntarea între cele două legitimități: reprezentarea națiunii de către Parlament versus reprezentarea națiunii de către Președinte. În această ecuație, șeful de guvern va căuta (...) să invoce legitimitatea parlamentară ca sursă a sprijinului politic.”⁴⁴ Acest conflict intra-executiv pune un semn de întrebare asupra funcționării reale a separației puterilor în stat.

În circumstanțele actualei arhitecturi constituționale din România separarea puterilor devine o condiție necesară dar nu și suficientă. Una dintre soluțiile propuse în actualul *Raport* este o definiție clară a atribuțiilor fiecărei puteri fie ea legislativă sau executivă. Delimitarea transparentă a statutului fiecăreia poate contribui fundamental la crearea unui regim moderat. Dar se impune o explicație suplimentară: „dacă atribuțiile și sferile de competență ale puterilor în stt trebuie să fie precis definite, aceasta nu revine la a afirma că ele se cuvin să fie și complet separate. O separație rigidă și absolută a puterilor ar

⁴² PREDA, Cristian, Sorina Soare, *Regimul, Partidele și Sistemul politic din România*, Nemira, București, 2008, p.49

⁴³ *Idem*, p.6

⁴⁴ *Raport al Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept-*, p. 15, accesibil pe site-ul , consultat pe data de 17 ianuarie 2008

conduce în final la paralizie politică și haos”⁴⁵ Astfel, devine clar răspunsul la întrebarea anterioară dacă ar fi de preferat o separare totală a puterilor în defavoarea unui echilibru instituțional și a cooperării la nivelul instituțiilor. Legile adoptate trebuie să permită puterilor să coopereze în vederea obținerii celui mai bun rezultat posibil. Competențele acestora trebuie valorificate pentru *binele comun* în timp ce supravegherea activității fiecăreia dintre ele rămâne una dintre principalele responsabilități.

Separarea și echilibrul puterilor devin fundamentale pentru consolidarea regimului democratic românesc: este necesar ca puterile să aibă atribuții concrete, să vegheze reciproc la activitatea desfășurată și în același timp să *coopereze pentru realizarea binelui comun*. „ Aceste *checks and balances* reprezintă condiția *sine qua non* a libertății și moderației politice, împiedicând atât omnipotența legislativului cât și pe cea a executivului.”⁴⁶

Îmi propun în încheire să deschid o nouă perspectivă în legătură cu acest subiect : separația/echilibrul puterilor în stat în societatea contemporană. În cadrul Conferinței internaționale „Regimuri constituționale în Uniunea Europeană”⁴⁷, profesorul în drept constituțional de la Universitatea Paris X Nanterre, profesorul Guy Carcassonne a conturat o nouă viziune pentru ceea ce se dorește a fi un sistem în care puterile se controlează una pe cealaltă pentru a preveni instaurarea tiraniei. Această teorie, oferă o alternativă la actualul înțeles al principiului separația puterilor în stat.. Profesorul Carcassonne optează pentru un alt fel de interpretare a principiului separației puterilor în stat și vorbește despre *separațiile puterilor*, deoarece spune el, ideea clasică a separației puterilor nu mai oferă garanțiile necesare în cadrul societății contemporane pentru că nu mai există instrumentul care să separe puterea executivă de cea legislativă și de cea judecătorească.

Chiar dacă, din punct de vedere juridic, legislativul și executivul sunt puteri separate, dreptul comun al democrațiilor europene susține că legislativul și executivul lucrează împreună în același sens astfel încât separația puterilor clasică nu mai reprezintă o garanție împotriva opresiunii. Aceste puteri trebuie să fie separate dar nu este cazul să ne facem prea multe iluzii în ceea ce privește nivelul de protecție pe care îl va aduce această separare. Astfel, este necesar să ne axăm pe alte tipuri de separare pentru că existența unei contraputeri rămâne o condiție *sine qua non* a oricărei democrații. În acest moment, raportarea la alt tip de separare/opoziții este varianta pertinentă: majoritate/opoziție, centru/periferie, politică/administrație și societate politică/societate civilă. Astfel, în momentul în care majoritatea, de exemplu, își depășește atribuțiile și

⁴⁵ *Ibidem*

⁴⁶ *Raport al Comisiei Prezidențiale de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România- Pentru consolidarea statului de drept-*, p. 8, accesibil pe site-ul , consultat pe data de 17 ianuarie 2008

⁴⁷ Conferința Internațională *Regimuri constituționale în Uniunea Europeană*, 13 octombrie, 2008, Palatul Parlamentului, sala Nicolae Iorga

reclamă mai multă putere, opoziția intră în scenă și temperează avântul majorității. În acest caz opoziția trebuie să se bucure, într-o oarecare măsură, de puteri, trebuie să dețină mijloace, să fie solidă și puternică. Se va obține astfel, la un moment dat, posibilitatea de a avea o privire de ansamblu asupra acestor atomizări a separației puterilor și de a face față exigențelor extrem de variate.